

T. O.

"Concepts of Insanity in the United State, 1789-1865", Norman Dain, New Brunswick 1964 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 12/4, 848-849

1967

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

a także liczne ilustracje. Zestawiony w publikacji wykaz ok. 180 prac wydanych przez Escuela de Estudios Hispano-Americanos w Sewilli uwidoczniła fundamentalne pozycje dla historyków geografii i kartografii oraz dla amerykańistów.

J. Bb.

Stanisław Kochman, *Polsko-rosyjskie kontakty językowe w zakresie słownictwa w XVII wieku*. Zakład Naukowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław — Warszawa — Kraków 1967, ss. 162.

Historię badań zapożyczeń polskich do języka rosyjskiego zapoczątkowała praca N. Smirnowa *Zapadnije wlijanije na russkij jazyk w Pietrowskiju epochu*, wydana w 1910 r. Następnie ukazało się jeszcze wiele prac, mimo to polskie elementy w języku rosyjskim należą do najmniej zbadanych grup systemu leksykalnego języka.

Praca S. Kochmana, wydana w serii *Prace Wydziału Języka i Literatury Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, uzupełnia dotychczasową literaturę poświęconą temu zagadnieniu. Między innymi przedstawia klasyfikację przedmiotowo-semantyczną pożyczek polskich (idzie tu nie tylko o wyrazy rdzennie polskie, ale także takie, dla których język polski stanowi ogniwo pośrednie, co ma na celu ustalenie intensywności oddziaływania języka polskiego na poszczególne warstwy znaczeniowe zasobu wyrazowego języka rosyjskiego.

Autor cały zasób polonizmów występujących w piśmiennictwie rosyjskim XVII w. zgrupował w dwunastu rubrykach znaczeniowych, z których kilka zainteresować może historyków nauki i techniki.

I tak, wśród sporej grupy terminów z dziedziny wojskowości, jest kilkanaście dotyczących techniki wojskowej: *fortieca, fuzeja, karabin, kula, ładunok, moździera, muszkiet, poroch, puszka* i inne. Nazw zawodów przejętych z polszczyzny jest 10, np. *drukar, papiernik, slusar, stelmach*¹. Wśród polonizmów z zakresu kultury materialnej są np. terminy architektury i budownictwa (23 wyrazy, np. *gzymś, klepka, młyn, mur*), terminy komunikacji (16 wyrazów, np. *karieta, kolaska, kompas, kotwa, maszt, szkuta*), nazwy narzędzi i materiałów (16 wyrazów, np. *blacha, dratwa, lancuch, prasa, strychulec, tarczica, wanczos*) oraz inne, np. *akademija, drukarnja, mapa, pargamien, zegar*. Jest 17 nazw z zakresu metrologii, 15 nazw zoologicznych², 31 botanicznych, np. *figa, kasztan, piwonja, pomarańcza, ryż, salata, tabaka*, 12 nazw minerałów, metali i substancji, np. *cyna, bursztyn, galuna, karbunkul, magnes, potasz, saletra, stal, żużel*, 31 nazw z zakresu medycyny (w tym anatomiczne) i farmaceutyki, np. *anatomija, anatomik, apopleksja, apoplektik, apteka, aptekar', biegunka, czaska, doktor, dryjakow, flegma, gagrena, kostka (u nogi), paralitik, paraliż, pigulka, podagra, puls, roża (choroba róża), trutizna, urina, zimnica*.

Z. Br.

Norman Dain, *Concepts of Insanity in the United States, 1789—1865*. Rutgers University Press, New Brunswick 1964, ss. XV + 304.

Autor pracy jest historykiem. Zagadnieniem historii psychiatrii w Stanach Zjednoczonych interesował się od dawna i z tego tematu uzyskał doktorat.

Choroby psychiczne przez bardzo długi czas wiązano raczej z zagadnieniami

¹ Autor nazwy te określa jako „nazwy zawodowe”. Lepiej jest mówić tutaj o „nazwach zawodów”, „nazwy zawodowe” bowiem to termin gramatyczny z zakresu słowotwórstwa (o co tutaj wcale nie chodzi).

² Ta liczba i wszystkie niżej wymienione nie obejmują wariantów; np. nazwa *gel* miała też postać *gil*, co liczone jest tutaj jeden raz.

religijnymi, moralnymi i prawnymi niż lekarskimi. Uważano je za przypadki nieuleczalne. Pogląd ten panował zarówno wśród laików, jak wśród lekarzy.

Zmiana zaszła dopiero w końcu XVIII w., gdy w Europie i Ameryce rozpoczęto leczenie chorób psychicznych w sposób bardziej humanitarny i skuteczny. Pozytywne rokowanie przy tych chorobach pociągnęło za sobą zmianę w opinii publicznej wobec chorych. Powstała nowa specjalność lekarska — psychiatria.

Książka obejmuje historię amerykańskiej psychiatrii od 1789 r., — kiedy to Benjamin Rusk zażądał wprowadzenia reform w leczeniu chorób psychicznych w szpitalu w Pensylwanii — do 1865 r. W latach następnych wyłoniły się inne problemy, jak rozwój neurologii i prywatnej praktyki psychiatrycznej, które zaciemniły historię psychiatrii. Wróciły znów do głosu poglądy o nieuleczalności chorób psychicznych, które panowały aż do III wojny światowej.

Dain omawia zmiany, jakie zachodziły prawie przez 80 lat w psychice społeczeństwa amerykańskiego w stosunku do chorych psychicznie i do chorób psychicznych. Przedstawia poglądy lekarzy, postępowych jednostek i ogółu ludności i rozpatruje związki pomiędzy teoriami psychiatrycznymi a filozoficznymi, pomiędzy moralnymi, religijnymi i socjoekonomicznymi punktami widzenia.

Praca jest oparta na źródłach pierwotnych: sprawozdaniach zakładów psychiatrycznych, piśmiennictwie lekarskim i psychiatrycznym, czasopismach, książkach, broszurach, pracach wybitnych psychiatrów i reformatorów, rękopisie znajdującym się w Friends' Asylum w Pensylwanii i dokumentach prawnych.

Książka jest przeznaczona dla lekarzy, socjologów i historyków. Jest starannie opracowana, posiada liczne przypisy, bibliografię i indeks krzyżowy.

T. O.

Monroe Lerner, Odin W. Anderson, *Health Progress in the United States: 1900—1960. A Report of Health Information Foundation.* The University of Chicago Press, Chicago 1963, ss. XV + 354.

Autorzy niniejszej pracy są socjologami, wykładowcami na uniwersytetach amerykańskich, i zagadnienia lekarskie rozpatrują z punktu widzenia nauk społecznych.

Książka zawiera statystyczny wykaz śmiertelności i zachorowalności w okresie 60 lat XX w. Od 1900 r. zaobserwowano nagły spadek śmiertelności, zwłaszcza wśród kobiet i dzieci, i przedłużenie lat życia, co sugeruje ogólną poprawę stanu zdrowia narodu. Z drugiej strony jednak znacznie wzrosła liczba chorób serca, chorób nowotworowych (raka) i wypadków, jako przyczyn zgonów, wzrosła częstość i nasilenie chorób chronicznych wszelkiego rodzaju, a zwłaszcza chorób psychicznych.

Autorzy na podstawie danych statystycznych starają się udokumentować i przeanalizować zmiany stanu zdrowia narodu oraz powiązać je z zagadnieniami społecznymi i lekarskimi.

W dwóch pierwszych częściach autorzy przedstawili statystykę śmiertelności całej ludności kraju, a następnie według wieku, płci i rasy. Przeprowadzili również porównanie pomiędzy śmiertelnością w Stanach Zjednoczonych i w trzech krajach Europy.

W następnej części zanalizowali choroby ostre, przewlekłe, społeczne, psychiczne i kalectwa.

W części czwartej omówili ekonomiczne zagadnienia lecznictwa, jak dostępność pomocy lekarskiej, zapewnienie opieki szpitalnej, organizację ubezpieczeń społecznych i kosztów leczenia.